

DOKUMENTUM

Három főrangú ifjú az Eperjesi Kollégiumban (1667 – 1670)

Bevezetőül

1667-ben a felsőmagyarországi evangélikus rendek az 1531 óta működő eperjesi evangélikus városi iskolát főiskolai rangra emelték. Szándékuk legalább annyira volt politikai, mint vallásos és kulturális. Az erős nemesi befolyás alatt álló intézmény gyors (és rövid) fölvirágzása a felvidéki protestáns nemesség *Habsburg*-ellenes politikai aktivitásához, a *Wesselényi*-összeesküvésben kicsúcsosodó ellenállásához kapcsolódik. Növendékei között ott találjuk az összeesküvés valamennyi jelentős szereplőjének fiait, rokon gyermekeit; egyben *Thököly* későbbi fejedelemségének úgyszólván teljes felvidéki bázisát: a *Keczer*, *Wittnyédi*, *Nyári*, *Róth*, *Petkó*, *Nemessány*, *Petróczy* családok fiataljait.

A többiek közt itt tanultak néhány évig *id. Petróczy (II.) István* (1621u. – 1678) és *Thököly Erzsébet* (1628 – 1662) fiai, az első magyar költőnként számontartott *Petróczy Kata Szidónia* bátyjai is: *Miklós*, *ifj. István* és *Imre*. A három *Petróczy*-fiú 1667 augusztusában érkezett Eperjesre, hogy a kollégiumban tanulmányait megkezdje. (Unokatestvérük, *Thököly Imre* 1668 januárjában követte őket.) Életkorukat nem tudjuk pontosan, de mindhárman az 1650-es években születhettek. Családjukban elevenen élt nemcsak a *Habsburg*-ellenes politikai gondolat, hanem az evangélikus egyház támogatásának szándéka, valamint a kultúra szeretete is. Apjuk maga is olvasó, sokat és gyakorlattan levelező, kétnyelvű, az evangélikus diákokat patronáló ember volt (például diákként pártfogoltjai közé tartozott *Parschitz Kristóf*, a történetíró). Anyjuk, *Thököly Erzsébet* is kötelességének tartotta, hogy az evangélikus egyházat segítse: csak öt hónappal 1662 márciusában bekövetkezett halála előtt még azt tervezte, „maga élésén” fog evangélikus prédikátort tartani. Férje helyeselte a tervet: „tessék meg úgy is az ellenző atyafiak előtt, hogy az igaz augustana confessiót [evangélikus vallást] szerettük” (1661. okt. 19.). Sőt, ebben a családban többnyire a nők is maguk írták leveleiket, mint például a fiúk nagynénje, *Petróczy Ilona* vagy nagyanyjuk sógornője, özv. *Mérey Imréné*: ez a korban már nem kivételes, de azért nem is általános jelenség.

Ekkorra a három fiú már kapott valamelyes oktatást: 1664. aug. 25-én keltezett, vizsgai széprással írt, latin nyelvű közös levelük szemmel láthatóan arra szolgált, hogy apjuk előtt bizonyítsa előrehaladásukat a latin nyelvben.

A *Wesselényi*-összeesküvés bukása után elkobzott családi levéltárunkban megőrződtek azok a levelek, amelyeket a három testvér nevében az elsőszülött fiú, *Miklós*

írt Eperjesről apjának, rendre beszámolva benne tanulmányaikról, tanáraikról és azok tanítási módszeréről, taníttatásuk anyagi hátteréről s bár akaratlanul, a kollégiumi tanárok és a főrangú szülők viszonyáról is.

Az alábbiakban e páratlanul érdekes iskola- és neveléstörténeti levélgyűjteményt tesszük közzé, kiegészítve néhány hozzá csatlakozó más levéllel, ill. dokumentummal. A közölt, ill. a cikkben idézett valamennyi levél az Országos Levéltár Kamarai Levéltárában található (Arch. Fam. Petrőczy 1., 2., 4. cs.). A szövegeket mai helyesírással közöljük, megőrizve az eredeti szövegek nyelvi alakját. A latin szavak fordítását []-ben közöljük. [...] szolgál a hiányos, illetve olvashatatlan szövegrészek jelzésére is. < >-ben állnak a törlések. A kurziválás saját kiegészítéseink jelölésére szolgál.

Levelek, dokumentumok

1. Petrőczy Miklós id. Petrőczy Istvánnak. Eperjes, 1667. szept. 22.

Alázatos szolgálatomnak ajánlása után kívánok nagyságodnak minden jót.

Nagyságodhoz mint bizodalmas uramhoz alázatos fiúi kötelességemet meg akarván tartanom, ezt az alkalmatosságot sem akartam hiábanvalóvá tenni, levelem által egészségünk fölől nem tudósítottam volna nagyságodat; aki tűrhetőképpen szolgál nagyságod szolgálatjára. Nagyságod kedves egészségét, azkit tiszta szívből kívánjuk, nem tudván, nagyságod ily alázatos szolgálival communicálni [közölni] méltóztassék, kérjük. Az elmúlt napokban, noha nagyságod [...] is assensusa [beleegyezése] nélkül, Czabanius uramhoz közdünk teológiára privatim [magánórára] járni; annak, tudom, nagyságod nem fog contrariálni [ellenkezni], mert azon vagyunk, azután igaz keresztének lehessünk. Kisasszony húgunknak őkegyelmének ajánljuk atyafi szolgálatunkat. Levelemre választot várok őkegyelmétül. Nyári uram Wittnyédi urammal együtt nagyságodnak alázatos szolgálatját ajánlják. Én pedig nagyságodnak alázatos engedelmességgel való szolgája maradok:

Petrőczy Miklós

2. Petrőczy Miklós id. Petrőczy Istvánnak. Eperjes, 1667. szept. 17.

Igaz alázatosságomnak ajánlása után, Isten minden dolgaiban szerencséltesse nagyságodat, szívem szerint kívánom.

Eddig nagyságodnak levelünknek való intermissióját [megszakadását], nagyságodat alázatosan kérem, nem valami negligentiának [hanyaglásnak] vagy nagyságodrul, bizodalmas urunkról való feledékenységnek, hanem nagyságod az ide való postamesternek correspondentiája [levelezése] előtt való alkalmatlanságának imputálja [tulajdonítsa], mert nem adatott alkalmatosság, nagyságodnak igaz fiúi alázatosságunkat levelünk által declaráltuk [kinyilvánítottuk] volna. Úgy most alkalmatosságunk lévén, panasza méltóknak tartottuk volna magunkat, nagyságodhoz elolthatatlan szeretetünket ez alázatos írásunkkal is nagyságodnak *nem* contestáltuk [tanúsítottuk] volna; mellyet kedves, jó egészségben percipiálja [fogadja] nagyságod, szívből szerint kívánjuk. Nagyságod szolgálatjára az ide való áer kedvünk szerint succedálván [szolgálván], hogy nagyságod akaratja szerint helyzetett állapotját értettük, azon is alázatosság stimulust [ösztönzést] adván, igen erőltünk: melyben sok esztendeig tartsa meg Isten nagyságodat, szívből szerint kívánjuk.

Nagyságod személye előtt megszámolására való híreket, azkik méltók lettek volna, nem írhatok le. Az professzorok nagyságodnak alázatos szolgálatjokat ajánlják, kiváltképpen doktor uram; ha sok occupatioja [elfoglaltsága] engedte volna néki, csak levélírással is udvarlott volna, mellyet, tudom, azután meg is cselekeszi, azki publice in politia, privatim pedig az historiában úgy informál [nyilvános órán az erkölcsstanban, magánórán pedig a történelemben úgy tanít] bennünket, hogy azután is hazánkban igaz fiai

Dokumentum

legyünk. Ladiver uram is ez elmúlt napokban hozzákezdett az oratoriához [szónoklattanhoz], kivel, tudom, azután is nem búsítjuk meg nagyságodat. Én pedig, nagyságod szegény, alázatos szolgája lévén, nagyságod kegyelmes gratiájába obligálom [kötelezem] magamot:

Petrőczy Miklós

3. Petrőczy Miklós id. Petrőczy Istvánnak. Eperjes, 1667. okt. 18.

Alázatos szolgálatomnak ajánlása után, Isten szegény, megromlott hazánk <nak> szolgálatjára tartsa meg sok esztendeig nagyságodat, kívánom.

Nem kételkedem, nagyságod alázatos szolgája, Csák István által kegyelmed levelét jó szívvel nem vettem volna, respectálván alázatos szolgálóihoz kegyelmes inclinatioját [hajlandóságát]. Most is alázatos kötelességemet meg akarván tartanom, illendő dolognak tartottam, tartom is lennyi, nagyságodat egészségünk fölől tudósítsam. Ha az tanulásunk, mint egészségünknek szele, úgy favealna [kedvezne], nem volna semmi nehézségünk, nehézségnek ugyan csak, nem panaszkodásnak mondhatjuk még eddig, mivel az veniának [engedélynek] idei nem szintén folyt még ki. Wittnyédi uramat excipiáltuk [üdvözöltük] ugyan, de nem szállásán, mivel őkegyelmét occupatusnak [elfoglaltnak] tudtuk lennyi az szállásán; nem is vendégelhetjük meg nagyságod parancsolatja szerint az őkegyelme minden nap ide s amoda való járása miatt, azkit mi nagy jó szívvel cselekedtük volna, ha az szerencsétül lett volna meg az engedelem.

Pomarius uram instellatio [beiktatása] szolgáltatit holnapi nap itt. Az az bölcs ember Nyári uram szenti poharának vendégségekor nagyságod böcsületes híret hallván s hozzánk böcsületes affectussal [jóindulattal] lévén, nagyságodnak böcsülettel való szolgálatját ajánlja, kívánván nagyságod – ha nem szemtől szemben <való> – csak levele által való esmértségét. Én pedig, nagyságod alázatos, legkisebb szolgája lévén, nagyságod kegyelmes gratiájába obligálom [kötelezem] magamot:

Petrőczy Miklós

P.s.: Kisasszony hűgunknak őkegyelmének ajánljuk atyafi szolgálatunk.

4. Petrőczy Miklós id. Petrőczy Istvánnak. Eperjes, 1667. nov. 12.

Kegyelmes Uram, nagyságodnak alázatosan szolgálók. Fakó uram tőlünk elmenése után levelemnek való elmulatását nem másnak, csak az napról napra való occupatiómnak imputálja [elfoglaltságomnak tulajdonítsa] nagyságod, alázatosan kérem. Most dolognak egy kis üressége adatván (bízván nagyságod kegyelmes gratiájához), illendő dolognak nagyságod alázatos szolgálóinak egészségérül és nagyságodhoz kötelességgel való inclinatiokrul [hajlandóságunkról] tudósítani tartottam lennyi. Nincs kétségem, nagyságod alázatos szolgája alázatosan szabad levelét jó névvel nem veszi. Egészségünk Istennek őfölségének engedelmeiből nagyságod szolgálatjára akaratumk szerént szolgál; nagyságod egészségébe helyeztetett állapotja fölől jobb hírt hallanyi kívánunk, kit meghallván, adja Isten, rajta mindnyájan, nagyságod alázatos szolgálói vigadhassunk.

Én nagyságod parancsolatjához akarván magamot tartanom, és nagyságod híre nélkül semmit nem mervén cselekednem, kegyelmes uram gratiájához confugiálok [folyamodom]; az szent Miklós poharat, ha nagyságod akaratja ellen nem volna, meg akarnám adnom, mivel az ide való emberek embernek maga megmutatását igen kívánják. Nagyságod maga szándékját megírnyá méltóztassék, azt értvén ahhoz szab-hassam magamat. Más élésnek megkeresésére elég búvelkedő az város is, csak szintén az bornak megvívésére való difficultás [nehézség] találkozik. Alkalmas pénz kelne; mink iccénként megvívését eddig experiáltuk [gyakoroltuk]. Noha az hordónak is alkalmasint meg köllenék adnunk az árát, de kevesebbnek tetszik, ha nem iccével, hanem hordóval vesszük; ha pedig nagyságod máshonnan procuráltat [biztosít], kevesebb költséggel lehet meg.

Gróf Thököly István uram Husztra való fölmenését beszélik némelyek itt, kinek ha eleibe megyünk, tudom, nem bánja nagyságod. Thököly Zsigmond uram őnagysága pedig monoki jószágába szüretnek kedviért aláment; visszatérvén írt nékem, somosi kastélyába vitet bönnünket magához. Azt tartom, nagyságod ellen nem vétkezünk, ha annak az böcsületes úri embernek udvarlására, azkinek sok rendbéli

Dokumentum

jóakarátját eddig is experiáltuk, compareálunk [tapasztaltuk, megjelenünk]. Kisasszony hűgunknak őkegyelmének ajánljuk atyafi szolgálatunkat. Megbocsássa őkegyelme, rövid időm miatt nem írhattam őkegyelmének; azután alkalmatosságon kívül is nem akarom elmulatnom.

Doctor Pomarius uram teológiának praelectióit [előadásait] elközdvén, mindjárt legelső leckiébenis nagy tudományát mutatta meg, azki az orientalis [keleti] nyelveket inkább mint tudván, a teológiát ex professo [hivatalból] tanétja. Nagyságod híret hallván esmértségét igen kívánja. Tudom, most is, ha értésére adtam volna az nagyságodhoz való levélírástomat, maga is írásával udvarlott volna nagyságodnak. Lazius uram leckiét nem igen dicsérhetjük, mivel az juvenus [ifjúság] elmjéhez való communicálására nem elegendő. Pomarius uram, hallgatván egyszer leckiét, tanétásának metódusát nem jóvallotta. Ha Ladirer uram leckiét in privatu [magánórán] nem hallgatnánk, Lazius uram leckiébe sok hátramaradásunk volna.

Itt való lakásunkba nincs nagyobb difficultásunk [nehézségünk] az szüntelen való gyaloglásunknál, mivel az szállásunk az iskolától jól messze vagon, csak oda való elmenésünk tart majd mindenkor egy fertály óráig.

Több alázatos írással nem akarván nagyságodat molestálnom, kérem alázatosan, nagyságod maga kegyelmes gratiájából meg ne fosszon engem, alázatos szolgáját,

Petrőczy Miklós

P.s.: Kaszai prédikátor uramnak őkegyelmének ajánljuk alázatos szolgálatunkat. Őkegyelmét alázatosan kérjük, megbocsássa, csak levelére sem adtam választ, nem mással, csak deákságomnak vékony voltával mentvén magamat; de rövid nap, az mint lehet, adok választ levelére.

5. *Petrőczy Miklós, István és Imre id. Petrőczy Istvánnak. Eperjes, 1668. jan. 29.*

Alázatos és kötelessége alá vettetett szolgálatunkat ajánljuk nagyságodnak.

Mindennap experiáljuk [tapasztaljuk] az napot, azt az mennyeknek fényes csillagját és fákláját sok különbféle járasi és gyakorta való útjai után maga keresztül járó egy abroncsával holnapokat és esztendőket tölteni és szerzenyi, kinek szerencsés és kívánatos kimenetele és végezése nekünk, nagyságod kegyelmes gratiáját szomnyúhozó, alázatos szolgálinak kimondhatatlan öremre és vigasságra való matériát mutat. Nagy öremünkre szolgál legelőszer Istennek ő szent fölségének koronás királyunkkal kegyelmes tett jóakarátja, ki maga erős karjaival, hatalmasságával őfölségét ez elmúlt időkben kívánatos állapotjában s egízségébe megtartván, okos tanácskozást alatta valóinak pogány és másféle ellenség ellen megoltalmazására és szabadságoknak megtartására dirigálta. Isten őfölségének adjon, mint ez új esztendőben, úgy az következő időkben is olyan alatta valóihoz felicitást [boldogulást], hogy a többi között a mi, majd utolsó romlása alá vettetett szegény hazánk is alatta lévén, szárnyai alatt békességesen nyugodhasson. Másodszor nem kicsiny vigasságot és öremet szór elménkben Istennek ő szent fölségének majd már elbontatott és csaknem utolsó porban heverő szegény országunkkal tett jó akarátja és kegyelmes provisioja [gondoskodása], kinek kegyelmes gondviselése alatt lévén, kegyetlen pogány tüzes, kivont nyilai között megmaradott. Azután is mind ez új, sok számos esztendeig jobb helyheztetett állapotjába megtartsa, és előbbeni szabadságára hozza, szívünk szerint őhajtjuk. Úgy kiváltképpen nagy vigasságunkra szolgál, hogy Isten ő szent fölsége nagyságodat kedves hűgunkkal együtt eddig kívánatos, friss egízségébe megtartván, az új esztendőbe szerencsésen bé engedett lépni. Isten az új esztendőnek nemcsak közdetiben, sőt minden részeiben nagyságodat maga szent nevének dicséretire, megnyomoréttatott országunk szolgálatjára, nekünk penig, alázatos fiainak oltalmazására újonnan existálja [éltesse], lábaihoz boruló fiai, szívünkben kívánjuk.

Petrőczy Miklós, István és Imre

P.s. Nagyságos uram, azt írhatom nagyságodnak, syntaxeos professzora elbúcsúzáván praeceptor [tanító] urunkra adták, aki öcsémmel való tanítását nem mulatja el evvel, mert bizonyos óráikor, mikor publice [nyilvánosan] fog tanétani, akkor öcsém urammal való foglalatossága néncs.

6. *Pomarius, Samuel: De veritate Religionis Lutheranae*

Disputatio Theologica Altera. Quam In Illustri Gymnasio Epperiensensi Inclytorum Statuum Regni Hungariae Augustano-Evangelicorum, Publice defendere sustinebit Magnificus ac Spectabilis Dn. Dn. NICOLAUS PETRŐCZY Liber Baro de Petrőcz, Praeside SAMUELE POMARIO, SS. Theol. D. Ejusdemque et Linguarum Orientalium Professore... April A. C. MDCLXIX. Leutschoviae, Typis Samuelis Brever. [RMK II. 1146.]

[Pomarius, Samuel: A lutheránus vallás igazságáról. Második teológiai disputáció, amelyet a magyar királyság nemes evangélikus rendeinek tekintetes eperjesi gimnáziumában nyilvánosan megvédelmezni vállalkozik a nagyságos és tekintetes báró petrőczy Petrőczy Miklós úr. Elnököl Pomarius Sámuel, a legszentebb teológia doktora, valamint a keleti nyelvek professzora... 1668 áprilisában. Lőcse, Brever Sámuel nyomdájában.]

A művet a szerző és a respondens diák közösen ajánlja *id. Petrőczy Istvánnak*, az apának, illetve a jótevőnek.

7. *Petrőczy Miklós id. Petrőczy Istvánnak. Eperjes, 1668. júl. 3.*

Alázatos és éltém fottáig való kötelességemnek ajánlása után, Isten minden testi-lelki jókkal áldja meg nagyságodat, szívem szerint kívánom.

Az nagyságod kegyelmes atyai praesentiájának [jelenlétének] szárnyai alul az mi (mintegy kiröpdös-vén) itt Eperjest nagyságod szeminek rajtunk való provisója [gondoskodása] nélkül való lakásunk, mindenek tudomása szerént, majd mintégy esztendőnek forgását comprehendál [tartalmaz] magába. Úgy adta volna Isten (azkit nem szívünk fájdalma nélkül mondom), adta volna Isten, az az egy esztendő magunk jó viselésének és előbbenyi természetünknek híret nemcsak nagyságodnál, de sok mi jovunkot kívánó, emberséges embernél foglalta és comprehendálta volna magába, kivel mind nagyságod atyai affectusát [jóindulatát] jobban kapcsolhattuk volna magunkhoz, mind sok emberséges embernek fölölünk való jó reménységét hiábavalóvá nem tettük volna. De mivel úgy, mely botlást nem annak, de esetnek is mondhatom; és nem az esztendő vétkeinket, de rosszáságra elmerült természetünk inkább esztendőnek minden napjait subjectussá [alávalóvá] tette magának, nem tudjuk, egy szerencsés órát vendikálhatunk-e [igényelhetünk-e] magunknak, vagy sem. Azt pedig leginkább siratjuk, méltán pedig, hogy nagyságod atyai szeretetét rosszáságnak szeplőivel megrútítottuk, nagyságod alázatos szolgálival tett kegyelmes jóakaróját egyszer elvesztettük, mellyet recuperálhatjuk-e [visszanyerhetjük-e], vagy sem, nem tudom. Megérdemlettük, nagyságos uram, ugyan, nagyságod bönünket örekké való gratiájából kivetné, megérdemlettük, bönünket (azki nagyobb) az élő könyvből kitörlné, de bízunk nagyságod haragjában való mértékletességéhez, bönünket megbocsátván még egyszer kegyelmes gratiájába béviszen. Láttuk, nagyságos uram, Petkó uramnak adott nagyságod instrukcióját, mellyet venerálván [tisztelvén], életünket amelyre szabnyi és accomodálni [alkalmazni] akarjuk; láttuk, sőt nagy jó szível fogadtuk Szuloy András uramot, kit nagyságod inspectorunknak praeficiált [felügyelőnké tett], kinek intését és szavait úgy, mint atyánknak, hallgatni eremest igyekezünk. Csak azon könyörgünk nagyságod előtt, nem respectálván mostanyi vétkeinket, maga kegyelmes gratiáját reánk terjeszteni ezután méltóztassék, mi fölelünk arra, azután mind életünket, mind tanulásunkat megjobbítjuk. Én pedig maradok nagyságod alázatos, legkisebbik szolgája, fia

Petrőczy Miklós

8. *Petrőczy Miklós id. Petrőczy Istvánnak. Eperjes, 1668. júl. 11.*

Nagyságodnak alázatosan szolgálók. Méltatlan írásomat, mellyel udvarlottam Petkó uram ökegyelme által nagyságodnak, mivel tudom, kegyes szemeivel meg méltóztatta olvasni, nem akartam annak continuatiójával [folytatásával] többször terhelnem nagyságodat. Egészségünknek mivoltát mi illeti, Petkó uram ökegyelme elmenetele után, nagyságod szolgálatjára, tűrhető, kívánván, nagyságodat is ked-

Dokumentum

ves hűgunkkal együtt Isten ő szent fölsége éltesse és szerencséltesse jó egészségbe. Tanulásunk pedig, mivel Ladiver uram tanét, kedvünk szerént succedál [sikerül]. Meltzer Dávid uramtul, mely az mi földünkre menvén nagyságod házához is bétér, költségünküül megfogyaatkozván kértünk volt 40 tallért költsen. Annakokáért alázatosan kérem nagyságodat, respectálván tovább való jó akaratját, contentálja [elégítse ki] őkegyelmét: arra obligálja [kötelezi] magát, mindenkor, ha itt elfogyra pénzünk, ad, csak nagyságod, midőn fölmegyén, contentálná. Jobb is volna, nagyságos uram, mivel nem fárasztaná nagyságod szolgálját, azmint eddig sokszor megvolt. Szuloy uram mindenképpen elrendelvén dolgunkot mellettünk vagyon jó egészségbe. Ezek után maradok nagyságod alázatos szolgálja, fia

Petrőczy Miklós

9. Petkó Zsigmond id. Petrőczy Istvánnak. Eperjes, 1669. júl. 6.

Alázatosan szolgálók, mint kegyelmes uramnak.

Ezen órában érkeztem Eperjesre. Az úrfiakat jó egészségbe tanáltam, az levelet és kútséget beadtam őnagyságoknak, szóval is, amint tudtam, megmondtam az nagyságod parancsolatját. Miklós úrfi őnagysága még eddig nem mulatja el az oskolát, sem az leckét, tanul is illyendőképpen, de úgy értettem, tovább vakációnál nincs kedve, hogy tanuljon egyáltalán fogvást. István úrfi pedig sok időtől fogvást nem tanul, nem is akar tanulni, még oskolában sem akar járnai, mondván: eb tanuljon; sőt, ha nagyságod el nem viteti inned, elszökik. Egyszóval nincs kedve csak egy katonasághoz. Isten verje meg azt az embert, aki elsőben is persvadeálta [javallotta] őnagyságának, hogy hagyja el az oskolát, és legyen katona, mert vótak sokan afféle nyalka hézelkedők, akik affélét beszéltek, hogy nem jó az tanulás, hanem az katonálás; és úgy jobb, elvitesse nagyságod inned vakációig, hogysem examenkor szégyent valljon. Nagyságodnak úgy írok, mint igaz szolgál, minden tartóztatás nélkül csak megírom az valót. Imre úrfi pedig, kit Isten minden jóra vezéreljen, jól tanul; ha jó praeceptora [tanítója] léssen, legnagyobb örömét várja nagyságod őnagyságának; csak azon legyen, hogy jó praeceptort szereztetne nagyságod őnagyságának. Demeteri uram igen jó ember, jól tanítja az úrfiat, nem mást, csak azt szerezzé nagyságod Wittnyédi urammal, mert bizon jót kívánja nagyságod gyermekének; azonkívül nem lesz szüksége rá Wittnyédi uram fiainak, mert az Pál fiát elviteti Wittnyédi uram az oskolából. Avval is biztatja magát, hogy oly deákat csinálna az úrfiből, minden ember csudálkoznék.

Én még ma elmegyek Peklinbe, mert Keczer uraimékkal leszen dolgom, azután Isten segéttvén megyek tovább onnéd is. Ha leszen alkalmatosságom, írok nagyságodnak. Azonban az Istenért is kérem nagyságodat, ha kísőn járnék, tekintse azon szolgálatomat, ne feledkezzék azon otthon valóimról <informálja őket>.

Én ha írok levelet, nem írok, hogy tovább volnék Eperjesnél, hanem hogy csak itt vagyok az úrfiak mellyett, még elhozzák az lovakot; mert szegény feleségem semmit sem tud benne, hova mentem. Én, nagyságos uram, nagyságod dolgaira úgy vigyázok, hogy énmiattam kárt ne valljon nagyságod. Ezek után maradok nagyságodnak alázatos szolgálja, még élek:

Petkó Zsigmond

10. [Ladiver, Elias:] Papinianus [TETRAGONOSZ]

Hoc est, Vir Magnanimus... in Theatrum productus et Generosis, Nobilissimis... Hungariae Statuum Evangel. ...ab Illustrissima... ac Ingenua Juventute Includi Gymnasii Evangelici, quod Eperjessini est, Pro felici Examinis... scenice monstratus, Anno Christi MDCLXIX die 4. Octobris... Leutschoviae, Typis Samuelis Brever. [RMK II. 1185.]

[[Ladiver, Elias:] Papinianus [TETRAGONOSZ], azaz a nemeslelkű... férfiú, amelyet színházban előad és Magyarország nemes, nemzetes... evangélikus rendeinek sikeres vizsga gyanánt színpadon bemutat az eperjesi nevezetes evangélikus gimnázium nemes... és tisztos ifjúsága 1669. október 4-én. Lőcse, Brever Sámuel nyomdájában.]

Az iskoladráma előadásában *Thököly Imre* (a syntaxisták osztályából) játszotta Imrét, Magyarország királyát, *Petrőczy István* (a rhetoristák osztályából) I. István király testvérét, valamint IV. Konrádot, *Petrőczy Imre* (a syntaxisták osztályából) pedig Ulászlót, a király másik testvérét, továbbá Ferdinándot.

11. *Petrőczy Miklós id. Petrőczy Istvánnak. Eperjes, 1669. nov. 29.*

Nagyságod alázatos szolgálója.

Úgy tudom, Petkó uram őkegyelme mindenekről fogja tudósétanyi nagyságodat, kire nézve rövidebbi köll lennem az írásban. Mindazonáltal hogy igaz kötelességemet ezeránt is contestáljam [tanúsítsam], ez <beli> írásbeli udvarlásomat el nem mulattam. Kívánom, az jó egészségbe találja nagyságodat. Czabanius uram eddig való <l>ba jól viseli magát, nem tudom, úgy lesz-é végig. Ha ugyan effectuálná [végrehajtaná] azt, kire felelt, ajándékot is megérdemlene esztendő után nagyságodtul; mi pedig ebben az egy esztendőbe úgy akarjuk magunkat viselni, hogy azután nagyságodnak gyönyörűségére inkább, hogysen megszororítására legyünk.

Nem tudom, a nyusztfarkokat megnézi-e nagyságod, vagy sem; ha parancsolja azután, itt vannak. Kérem, alázatos szolgálóját tovább való gratiájával méltóztassa táplálni, azki nagyságod szolgálatjára mindenkor kötelezi magát.

Petrőczy Miklós

12. *Petrőczy Miklós id. Petrőczy Istvánnak. Eperjes, 1669. dec. 7.*

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak.

Levelem által kötelességem újonnan mostanyi alkalmatossággal akartam megjelentenem, s tovább való gratiájába ajánlom magamot, noha úgy is tudom, elmenetelünk után teljességgel szolgálit nem vetette ki gratiájából. Egy hete múlt, hogy az scholákat megközdtek tanétanyi. Én logicában mentem, nem akartam oly hirtelen elhadnom azt. Öcsém uram őkegyelme pedig ugyan oratoriában ment, mivel azt tanácslották némellyek. Kis öcsém uram pedig syntaxisban maga helét tartotta meg. Még fél esztendeig ott lesz, azután poesisban promoveáltatik [előrevitetik]. Én pedig fél esztendő után Pomerius uram jovallásából metaphysicára fölmégyek, hogy mindenik disciplinában légyen valami kevés egustusom és habitusom [ízéltöm és jártasságom]. Tudom, Petkó uram őkegyelme nagyságodnak megjelentette, hogy Rezer urannak őkegyelmeknek most abbul a pénzből semmit sem adtunk arra nézve, hogy az ő atyja Németországban gazdag ember, és úgy négy tallér nem sok lett volna. Azokáért alázatosan kérem nagyságodat, ednihány tallért köldjen nagyságod néki, respectálja öcsém uram őkegyelme keröl kiváltképpen való forgolódását. Veber uram őkegyelme öregbik fia szent Miklós napján engem megkötet, annakokáért ha Wittnyédi István uram megváltotta magát, illyendő lesz talán, hogy én is: azkor ha nagyságod akaratja fog hozzá accedálni [hozzájárulni], Trencsénbe vehetnék néki egy köntesre való selemposztót. Ugyan kérem is nagyságodat alázatosan, maradván alázatos szolgálója s fia:

Petrőczy Miklós

13. *Petrőczy Miklós id. Petrőczy Istvánnak. Eperjes, 1669. dec. 31.*

Alázatos szolgálója nagyságodnak.

Szolgai kötelességemből nem tudok, hanem csak örvendeznyi nagyságodnak, hogy Isten ő szent föl-sége ez elmúlt szent karácsonyi ünnepeket nagyságodnak nemcsak elérni, de el is múlatni minden udvara népével, úgy kedves asszonyunk hűgunkkal is engedte, és eddig is jó egészségbe és szerencsés voltában megtartotta. Ugyanazon Isten maga kezének bőv áldását öntse nagyságodra, és tartsa tovább való esztendőknék folyásában is szerencsésen szegény, megromlott hazánk szolgálatjára, ecclesiánk gyarapítására és alázatos szolgálóinak öremire, szívből kívánjuk.

Dokumentum

Most semmi hírt nem írhatok nagyságodnak, noha ezeknél ez böcsületes főembereknél majd mint voltam, de semmit sem hallottam olyat, aki azt megérdemléné, hogy megírjam nagyságodnak. Voltam az vármegye székén is a minap, de ott semmi olyas nem volt az tiszteknek búcsúzásán kívül. Radics uram is maga relatioját [jelentését] mondta, amiben fáradott Bécsbe, inkább haszontalanul, hogysem haszonnal. Más sok relatio, de particularis [részleges] csak volt, kirül nem írok nagyságodnak. Erdődi uram szerencsésen járt, most itt, Sároost lévén feleséget nyert; másnap mindjárt ide érkezvén az Bartony püspök megesküdtette őket.

Nem mulathatom el azt is, hogy nagyságodat mindennapi költségünkrül nem tudósítanám. Abba az 50 forintba, azkit hoztunk volt magunkkal, igen kevés vagyon, mivel ezek ez ünnepek is alkalmasint megüresítették, obveniálnak [történnek] más mindennapi szükségek is, azkiket el nem kerülhetünk. Eddig való költségünknék lajstromát nagyobb informatiójára Gregorides levelében includálván [belezárván] megküldettük nagyságodnak, melyben nem tudom, mit difficultálna [neheztelne] nagyságod egyebet István öcsém uramnak vett bérhetnén [nadrágon] kívül; de kérem alázatosan nagyságodat, ne nehezteljen, hogy megvettük, mert mivel török csizmát vettünk néki, akinek az szára igen széles volt, arra nézve költött megvennünk. Czabanius uram eddig jól forgolódik, ha mindenkor úgy tesz, és végig, kiváltképpen való ajándékot érdemel nagyságodtul. Kérem alázatosan nagyságodat, mentül hamarabb küldessen ed-nihány forintot mindennapi szükségünkre; meg igyekezzük alázatosan szolgálni. Kik között maradván én is, alázatos szolgája, fia nagyságodnak:

Petrőczy Miklós

14. Petrőczy Miklós id. Petrőczy Istvánnak. Krompach, 1670. febr. 15.

Alázatos szolgája nagyságodnak.

Most itt bátyám uram kedviért ide jószágába propter recreationem [felfrissülés végett] Krompachon lévén, nem akartam elmulatnom, most legalább gratiájába ne insinuáljam [ajánljam] magamat. Most nem tudok nagyságodnak írnom, hanem nagyságod parancsolatját végbevittem Melczer János urammal, meg is láttam az lovat az ökegyelme házánál. Nagyságod kedves jóakarátja, ha megteszi, de az ló nem igen nagy, noha jól jár, nem is pók, ha megvesztegetik. Nemsokára több <el> írással terhelem nagyságodat, maradván alázatos szolgája s fia:

Petrőczy Miklós

15. Petrőczy Miklós id. Petrőczy Istvánnak. Eperjes, 1670. márc. 8.

Alázatos szolgálomat ajánlom nagyságodnak.

Mivel most mind több materiám az írásra, mind nagyságod parancsolatja jobban, hogysem egyébkor, kényszerét, mostanyi alkalmatossággal akartam levelem által emlékezetiben és gratiájában juttatnom és ajánlanom magamat, levelem jó szívvel való fogadásául érdemem kívül assecuratus [bizonyos] lévén. E napokban Keczer Ambros uram ökegyelme írt gróf uram inspectorának, hogy mi nagyságod parancsolatjából Kassára fordulnánk, és így országunk régen bevett szokása szerént ez mostanyi esztendőre pro-cator vallással az levelet is kérjük. Noha nekem levele szerént semmit sem parancsolt nagyságod, de mivel Keczer uram autoritásának [tekintélyének] sokat köll engednem, accedálván [hozzájárulván] bátyám, Keczer Menyhért uram opinioja [vélekedése] is (aki akkor itt volt), Kassára mentünk, és szerencsésen, Istennek legyen hála, dolgunkat végeztük el. Az procuratoria [bizonyosság] levelet elküldettem nagyságodnak. Bönnünket igen jó szívvel láttak, ha minden ember kérésének eleget akartam volna tennem, két hét is belétölt volna az böbben való farsangolásba. Radits uramnak sokkal tartozunk, mivel ökegyelme tartozásán kívül sörénykedett mindenben. Azt sem tudja nagyságod, melyik országnak szegletén vannak jóakarói nagyságodnak; azkiknek számát itt laktomban angeáalom [szaporítom] és nagyobbétom, ha lehet.

Ez rendetlen írásomhoz accedál [járul] más alázatos instantiám is, mellyel bízombul, mind penig tudván nagyságod szolgálához kész inclinatioját [hajlandóságát] köllött most nagyságodat terhelnem, úgy-mint költségünknék fogyatt állapotjával, mivel az harminc forint sokáig nem tarthatott; ami maradt volt

Dokumentum

kövés benne, mostanyi járásunkban elköltöttük. Annakokáért alázatosan kérem nagyságodat, jó alkalmazással köldeni méltóztassék, előttünk lévén az ünnepek is, kikben legtöbbet köll költenünk; azt is tudja az ember, sokszor micsoda szükség szorétja. Köntesünk is alkalmasént elkopott, ha nagyságod jóakarátja volna köldeni pénzt arra is, én itt való ötdefél forénton fő selemposztót tudok venni, nem köllének nagyságodnak maga szolgálját messze fárasztani. De mit untatom annyit nagyságodat, tudván azt, hogy jobban tudja fogatkozásunkat, hogysesem mi. Nagyságodtul annak helyrehozását meg tudánk szolgálni. Én nagyságod gratiájába ajánlván magamat maradok alázatos szolgálja s fia holtig:

Petrőczy Miklós

P.s.: Jó volna az én kicsiny ítéletem szerint, ha nagyságod valami böcsületes honoráriumat köldene Czabanius uram feleségének, mivel itt igen retineálják [tartják] azt az szokást; úgy látom penig, hogy minden vásáron várna valamit, eddig penig semmit sem adtunk még néki. Maga penig majd esztendő múlva az több professorokkal fog várni valami ajándékot. Keczer uramnak még eddig semmit sem adtunk, elég szegyenel; az öcsém uram privatus leckietül is, úgy publicus ajándékot is köllene adni; ha penig köldene nagyságod, többet köllene, hogysesem mint szokás, mert igen gazdag fia Németországban.

16. Galambos János és Brez András a Petrőczy úrfiaknak. Hely és dátum nélkül

Alázatos szolgálatunknak ajánlási után. Hogy Isten ő szent felsége nagyságtokat hozzátartozóival egyetemben minden idvösséges jókkal, jó egészséggel, hosszú élettel és tanulásiban való szerencsés előmenetellel megáldja, szívből kívánjuk.

Nagyságos és tekintetes uraink! Minémű hálaadó és buzgó indulattal voltanak el régenten az Isten hajlékának, anyaszentegyházának és abban való szükséges eszközöknek megépítésére való adakozásra mind szent Dávid király, s mind az ő bölc fia, Salamon király és hasonlóképpen az Izrael népe is, nyilván vagyon megírva szent Krónika könyvnek 29. részében. Minden kétség nélkül nagyságtok is azoknak a régi istenfélő szent királyoknak és azok alatt lévő kegyes hfveknek nyomdokokat követvén, hasonló indulattal gerjedez és vagyon az Isten anyaszentegyházához és abban való eszközöknek megcsinálására és megépítésére szívből szármozó, szabad akarat szerint való adakozásra. Mivel ennekokáért Istennek segítségéből mi is immár magyar templomunkban (azmint nagyságtoknál nyilván vagyon) hozzáfogtunk és kezdettünk mind kórusunknak megcsináltatásához, s mind abban leendő, jövendőbeli új orgonának a dicső, teljes Szentháromság Istennek tisztességére és dicsőségére való felállattatásához, mely elkezdett munkánk véghezvitelére mivel mi magunktul erőtelenek vagyunk, azért nagyságtokat is merjük ez alázatosan kérni, hogy nagyságtok is Istentől vett testi javaibul méltóztassék illetény Isten tisztességére elkezdett munkánk szerencsésen való véghezvitelére segítséggel és jóakarattal lenni. Mely nagyságtok illetény jóakarátját, gazdálkodását az Úristen ő szent felsége bizonyára nagyságtoknak búségesen megfizeti és megjutalmazza e világon testiekkal, az másvilágon lelkiekkal. Ezek után Isten tartsa és éltesse nagyságtokat számos esztendeig kedves és virágzó jó egészségben.

Jó és kedves válozt várnak nagyságtoktul az eperjesi magyar templombeli egyházfiak.

Galambos János és Brez András

Befejezésül

A levélsorozat itt megszakad. Ennél többet a fiatal Miklós nem is igen írhatott: a kirobbanó, majd gyorsan megbukó *Wesselényi*-összeesküvés miatt iskoláztatásuk abbamaradt. Apjuk (a távoli rokon *Jakusith Imre* 1670. jún. 22-én Bécsben írt levelének köszönhetően) időben fölkészülhetett a menekülésre. *Esterházy Pál* 1670. nov. 1-én kapta meg a parancsot *id. Petrőczy István* elfogására, javai elfoglalására. November 16-án megszállta a család otthonát, Kaszavárát; *id. Petrőczy Istvánnak* azonban fiaival együtt sikerült a Partiumba menekülnie.

Dokumentum

Az eminens tanuló, ifjú *Imre* bizonyára ekkor halt meg; neve nem bukkan föl többé az iratokban. Az elsőszülött *Miklós* elkísérte apját a hadi és politikai küzdelmekbe, még *Apafi* börtönébe is (1673 januárjától nyaráig, majd októbertől kb. 1674 augusztusáig). *Id. Petrőczy István* 1678 elején hunyt el; *Miklós* azonban továbbra is résztvett a magyarországi bujdosók harcaiban. 1679. nov. 3-án, a szikszói csatában kapott halálos sebet. Az ifjabb *István* – unokatestvére, *Thököly Imre* oldalán – egy darabig koptatta még az enyedi kollégium padjait, majd 1678-ban, apja halála után a mindig is nyűgnek tekintett tanulás helyett végre választhatta a "katonalást". Jó szervező és merész katona lévén – ugyancsak unokatestvére, *Thököly Imre* oldalán – nagyívű katonai karriert futott be. A száműzetésbe is elkísérte unokatestvérét (őt a felesége, *Révay Erzsébet* nem; föl is panasolta ezt hűgának írt leveleiben). Ám a tudományt, úgy tűnik, mégsem hiába szívta magába. Ha kellett, tudott írni jó stílusú, közvetlen hangú vagy patetikus levelet, sőt, a kor átlagától el nem maradó verset. Mikor 1704-ben *Thököly* neheztelése ellenére a száműzetésből hazatért, magától értőddően vette föl, folytatta a család hagyományait a Felvidéken: a diákok patronálását és az evangélikus egyház támogatását. *Krmann Dániel* és *Thurzó János* ajánlotta neki műveit; az 1707-es rózsashegyi zsinatnak ő volt a világi társelnöke.

Bibliográfiai jegyzetek

A *Wesselényi*-összeesküvésről és a *Petrőczy*-család életéről a Felvidéken *Lipóczi Keczer* (1894); *Pauler* (1876); *Thaly* (1880). Az eperjesi kollégiumról: *Hörk* (1894–1895). A bujdosók történetéről és a család életéről Erdélyben: *Deák* (1883); *Szilágyi* (1866); *Szilágyi* (1892); *Trócsányi* (1972). Ifj. *Petrőczy István* életéről és pályafutásáról, *Thököly* közeli társa lévén, *Thököly* minden leveleskönyv-kiadása forrásul szolgál, például *MHH II. 23., 34. L. még: Angyal* (1888–1889); *Kovács* (1916). [Genealógiai értelemben ifj. *Petrőczy István* nem a II., hanem a III. volt a családfán, aki e nevet viselte.] A *Teleki* család marosvásárhelyi levéltárában (OL Teleki Mihálygyűjt.) ifj. *Petrőczy Istvánnak* több, a hűgához, illetve, a sógorához, *Pekry Lőrinc*hez írt levele maradt fenn.

Irodalom

- Angyal Dávid* (1889): *Késmárki Thököly Imre*. I-II. Budapest.
Deák Farkas (1883): *A bujdosók levéltára*. Budapest.
Hörk József (1894–1895): *Az eperjesi ev. ker. coll. története*. Eperjesi ev. ker. coll. Értesítő.
Kovács Sándor (1916): *II. Petrőczy István és Révay Erzsébet levelei*. Pozsony.
Lipóczi Keczer Ambrus (1894): *Lipóczi Keczer Ambrus naplója. 1663–1669*. Budapest.
Pauler Gyula (1876): *Wesselényi Ferenc nádor és társainak összeesküvése. 1664–1671*. I–II. Budapest.
Szilágyi Sándor (1866): *Erdélyország történelme I-II*. Pest.
Szilágyi Sándor (1892, szerk.): *Erdélyi országgyűlési emlékek*. XV. Budapest.
Thaly Kálmán (1880): *Thököly Imre és iskolatársai mint színjátékosok. Századok* 1880. 411–417.
Trócsányi Zsolt (1972): *Teleki Mihály*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Jegyzetek a levelekhez

- 1. Zabanius Izsák, 1632–1707** – János ev. lelkész és Neuholz Zsófia fia. Privigyén, Sopronban, 1659-től Wittenbergben tanult, itt magisteri címet szerzett, majd hazatért. Előbb Breznóbányán, 1661-től Eperjesen konrektor, 1667-től a kollégium filozófia- és teológiatanára. A 8. osztályt tanította. 1670-ben állását elveszítette. Egy ideig külföldön élt. 1676-tól Nagyszébenben volt ev. lelkész, utóbb dékán. Kisasszony húgunk – az 1662-ben született *Petrőczy Kata. Szidónia*.
Nyári uram – bedeghi *Nyári Ferenc*, eperjesi tanulóársuk, *Imre* és slavniczai *Sándor Mária* fia. Felesége *Thököly Zsigmond* lánya, *Zsófia* volt.
Wütnyédi uram – Eperjesen ekkor négy *Wütnyédi* fiú tanult, *Zsigmond* (sz. 1657., *István* fia), *Ferenc* és *László* (mindketten *István* fiának, *Pálnak* fiai) és *Pál*, aki bizonyára szintén *Pál* fia, bár a családja az ő nevét nem tartalmazza (*Nagy Iván: Magyarország családai*. 12. Pest 1865. 232.).
- 2. Doktor uram** – *Pomarius, Samuel*, 1624–1683 – Wroclawban, Thorunban, Frankfurtban és Wittenbergben végzett tanulmányok után 1653-tól Kölnben második pap, Salzwedelben superintendens, Magdeburgban első pap. A felsőmagyarországi rendek meghívására teológiai doktorátust szerzett, s 1667-től az eperjesi kollégium rektoraként teológiát és keleti nyelveket tanított. 1671-ben a császári hadsereg számára lefoglalták a kollégium épületét, majd 1673-ban a tanárokat kiűzték a városból. *Pomarius* tanítványaival előbb Szepesváraljára vonult; utóbb megtelepedési kísérletét földadva hazatért Németországba. Itt teológiát tanított, majd lelkészkedett.
Ladiver, Illés, ifj., 1630k. – 1686 – id. *Illés* lelkész és *Pataki Anna* fia. Zsolnán, Lőcsén, Pozsonyban tanult, itt *Comenius* tanítványa volt. Erfurtban, 1651-től Wittenbergben járt egyetemre. 1652-től a zsolnai, 1659-től a bártfai iskola rektora. 1667 februárjában Teplán ev. lelkész. 1667 őszétől az eperjesi kollégium 7. osztályának tanára, a jezsuitákkal folytatott hitviták harcos egyénisége. 1673-ban, a kollégium épületének elfoglalása után tiszolci pap, kishonti esperes. Utóbb Lengyelországban, majd Erdélyben élt, itt Nagyszébenben, Segesvárott tanított. 1682-ben *Thököly Imre* hívására visszatért Eperjesre a helyreállított kollégiumba. – *Szinnyei József* (*Magyar írók élete és munkái*. 7. Budapest. 1900. 630.) szerint 1668-ban hívták meg a kollégium tanárának. Éppen *Petrőczy Miklós* levele bizonyítja, hogy működését Eperjesen már 1667-ben megkezdte. – Szónoklattan az eperjesi kollégiumban a 6. osztály növendékei tanultak, ennek az osztálynak *Lazius Ádám* volt a kinevezett tanára. A *Petrőczy* fiúk, mint 1667. nov. 12-i levelükből is kitűnik, *Ladiver Illéstől* magánórán tanulták az oratoriát.
- 3. Csák István** – id. *Petrőczy István* főember-szolgája.
Wütnyédi uram – musai *Wütnyédi István*, 1612–1670 – János fia, ügyvéd. 1638-tól Sopron város jegyzője, 1647-től pénztárnoka. 1655-ben Sopron vármegye országgyűlési követe. A *Zrínyi* család meghitt embere, a *Wesselényi*-összeesküvés egyik radikális szervezője. Ő dolgozta ki a *Lipót* császár elleni merénylet tervét, amelyet az összeesküvés vezetői elvetettek. – *Minthogy Wütnyédi István* az eperjesi kollégium egyik alapítója s legnagyobb támogatója volt (egymaga 6000 forintot adott az iskola céljaira), s minthogy éppen e napon, 1667. okt. 18-án volt az iskola ünnepélyes megnyitója, e napokban *Wütnyédi* valóban igen elfoglalt lehetett.
Nyári uram szenti poharának vendégsége – a névadó szent, *Ferenc* napjának (okt. 4.) megünneplése.
- 4. Fakó uram** – azonosíthatatlan személy.
Szent Miklós pohara – *Miklós* napi ünneplés.
Thököly István, késmárki, gróf, 1623–1670 – *István* és *Thurzó Kata* fia, nagybirtokos főnemes; a *Petrőczy* fiúk nagybátyja. Árva vármegye örökös főispánja, a felvidéki ev. nemesség vezéralakja, a *Wesselényi*-összeesküvés egyik vezetője. Felesége rátóthi *Gyulaffi Mária*.
Thököly Zsigmond, késmárki, 1618–1678 – *István* és *Hoffman Zsófia* fia, *István* bátyja, a *Petrőczy* fiúk nagybátyja. III. *Ferdinánd* tanácsosa, királyi táblai bíró, nádorjelölt. 1674-ben rákényszerült, hogy savnikai jószágát a királyi ügyésznek átadja (a savnikai apátság számára), és katolizáljon. Bedeghi *Nyári Ferenc* apósa.
Elmulat-elmulaszt.
Lazius, Adam – *Mihály* ev. lelkész és *Rovoczin Zsuzsanna* fia. Árvaságra jutva id. *Petrőczy István* és *Kalinka Joachim* superintendens támogatásával tanult Lőcsén, Sopronban, Zsolnán. 1661-től *Thököly István* költségén Wittenbergben járt egyetemre. 1666-tól az eperjesi kollégium 6. osztályának, a retorikának tanára, majd rövidesen *Thököly István* udvari lelkésze Késmárkon. 1668-tól árvai ev. lelkész. A protestánsok gyász-évtizedében az üldöztetések hatására katolizált, s bazini plébános lett.
- 5. Praeceptor urunkra** adták – t. i. az elbúcsúzott syntaxis-tanár, *Schnatzinger János* tisztét. Hogy ki volt az a tanító, aki a tisztet átvette, az iskola irataiból nem derül ki.

Dokumentum

7. *Petkó* uram – *Petkó Zsigmond*, id. *Petrőczy István* főember-szolgája. Valószínűleg az ő fia az ekkor szintén Eperjesen tanuló *Petkó Pál*.
Szuloy András – id. *Petrőczy István* főember-szolgája, a *Petrőczy* fiúk eperjesi gondviselője.
8. *Melczér Dávid* – bizonyára az alább említett *Melczér János* rokona, bár *Nagy Iván* (i.m. 7. Pest 1860. 407–410.) a családnak ilyen nevű tagját nem ismeri.
9. Examenkor – az eperjesi iskola nyilvános vizsgái minden év októberében voltak; ezekhez csatlakoztak a színelőadások.
Demeteri uram – *Demeteri Dömötör György*, az 1668–69-es tanévtől kezdve a kollégium konrektora. 1670-ben gyászverssel búcsúztatta az elhunyt *Witnyédi Istvánt*.
Witnyédi Pál, musai – *István* fia.
Keczer uraimék – az alább említett *Ambrus és Menyhért*; esetleg az iskolát felügyelő *András, Ambrus és Menyhért* apja, Sáros vármegye alispánja.
10. Az eperjesi kollégium iskolarendje szerint a 4. osztályban tanultak a syntaxisták, a 6. osztályban a retoristák.
12. *Logica* – az iskola 7. osztálya (tanáruk *Ladiver Illés*); oratoria (rhetorica) – 6. osztály. Ezek szerint mindhárom *Petrőczy* fiú ugyanabban az osztályban kezdte meg az új tanévet, amelyben az előzőt befejezte, s fél év elteltével lépett át *Imre* az 5. (poetista) osztályba, *Miklós* pedig egyenesen a 9.-be.
Rezer uram – *Röser Jakab*, aki az 1668–69-es tanévtől kezdve *Lazius Ádám* helyett a 6. osztály, a retoristák tanára volt. 1670-ben a löcsei kollégium rektora; 1672-ben *Zsófia* bajor hercegnő hívására Quedlinburgba ment lelkésznek.
Weber uram – *Weber János*, Eperjes város főbírája, *Zabanius Izsák* apósa.
13. *Radics* uram – talán *Radics András*, aki 1664-ben Gömör vármegye követe volt *I. Lipótnál*.
Erdődi uram – bizonyára a monyorókereki *Erdődy* család valamely tagja; életkorukat tekintve legvalószínűbb, hogy *Erdődy Gábor* és *Amadé Judit* fiai, *Sándor, György* és *Kristóf* közül az egyik.
Bartony püspök – adatok híján nem azonosítható.
Gregoriés – adatok híján nem azonosítható.
14. *Melczér János*, kellemesi, mh. 1684 – *János* és *Kékedy Kata* fia. 1673-ban Heves és Külső-Szolnok vármegye másodalispánja. 1684-ben mint *Thököly Imre* hívét homonnai *Drugeth Zsigmond* fölakasztatta.
15. *Keczer Ambrus*, lipóczi, mh. 1682 – *András* Sáros vármegyei alispán és *Kamper Flóra* fia. *Thököly István* javainak gondviselője. Késmárkon élt; családja nem volt.
Gróf uram – *Thököly István*.
Keczer Menyhért, lipóczi – *Ambrus* testvére; külföldön élt. Felesége *Máriássy Erzsébet*.

S. Sárdi Margit